

Kriminaalpoliitilised väljakutsed uues kriminaalmenetluses

Ken-Marti Vaher

- **Uue kriminaalmenetluse suurim kriminaalpoliitiline väljakutse, on seaduslike võimaluste efektiivne ellurakendamine kuritegevusevastases võitluses**
- **Kriminaalpoliitikat kriminaalmenetluses viib ellu prokuratuur**

Prokuratuuri ülesanne on tagada nii kriminaalasja kohtueelse menetluse seaduslikkus kui ka tulemuslikkus. Et prokuratuur saaks tegutseda kohtueelse menetluse juhina, viidi ellu korralduslikud muudatused prokuratuurisüsteemis. Prokuratuur on riigiasutus, kelle käes on seaduslikud abinõud kuritegevusevastaseks võitluseks kõigis selle avaldumisvormides. Siiski ei saa kuritegevusega võidelda prokuratuur üksinda, vaid vajalik on politsei ja prokuratuuri senisest tihedam koostöö. Ühise eesmärgi nimel kohtueelse menetluse juhtimine tähendab prokuratuurile ka vastutust riigi eraldatud rahaliste vahendite ökonoomseks kasutamiseks.

- **Uued kriminaalpoliitilised abinõud**

KrMS-s näeb ette mitmeid seaduslike võimalusi erinevatele kuritegudele sobival viisil reageerimiseks. Kehtib endiselt seaduslikkuse põhimõte ehk kohustus vastavate asjaolude ilmnmisel kriminaalmenetlust alustada. Puudub aga kohustus kõik kriminaalasjad kohtusse viia. Ehk märksõna otstarbekus, mis võimaldab alternatiivsel viisil lõpetada need kriminaalasjad, mis ei vaja kohtulikku kontrolli ega kriminaalkaristuse rakendamist. Otstarbekuse põhimõtte rakendamine aitab aga hoida kokku piiratud menetlusressursse ja kriminaalkohtud saavad keskenduda keeruliste kriminaalasjade lahendamisele.

Teine oluline abinõude ring seondub seaduslike alustega, mis võimaldavad reageerida tõendamise seisukohalt rasketele kuritegudele nagu korruptsioon ja organiseeritud kuritegevus. Nt võimalus lõpetada kriminaalmenetlus isiku suhtes, kes on oluliselt aidanud kaasa tähtsa kuriteo avastamisele ja tõendamisele. Uute abinõude elluviimine toimub läbi prokuratuuri.

- **Jälitustegevus suurema kontrolli all ja efektiivsem**

KrMS-s võimaldab endiselt kasutada raskete kuritegude avastamiseks ja tõendite kogumiseks jälitustegevust, aga alates 1.7.2004 toimub see põhiõigusi piirav riigi tegevus prokuratuuri täiendava kontrolli all. Senine järelkontroll asendus eelkontrolliga, kusjuures prokuratuuri ülesanne on tagada, et riik jälitustegevusega – ja eriti kõige enam privaatsust rikkuvate toimingutega – ei liialdaks. Prokuratuur ise ei vii läbi jälitustoiminguid, tema ülesandeks on anda hinnang jälitustegevusega tõendi kogumise vajalikkusele. Et jälitustoiminguga saadud tõendit kohtus kasutada, peab prokuratuur olema veendunud, et see tõend on saadud seaduslikult ning tõendil on kohtumenetluses tähtsust. Inimõiguste kaitse aspektist on märkimist väärt ka asjaolu, et seadus näeb ette selged alused isikute teavitamiseks, kelle perekonna või eraelu on toiminguga riivatud. Läbi teavitamise tagatakse tegelikkuses ka igapäevase õiguse pöörduda oma õiguste kaitseks kohtu poole.